

Róza és Aniela Rozpuchównának megvolt az a képessége, hogy elterelje magáról a túlzott figyelmet; létezésüket igazából csak akkor vették észre, amikor elkülönültek a Gyáros, Mopsiński családjától, és beköltöztek a Napóleon-házba. A családi viszonyok kirakatba tétele valahogy idegesítőnek és illetlennek bizonyult, no még ilyet, mondogatták Kamieńsk lakói. Ismerték errefelé az itt lakó idős hölgyeket, minden környékbeli udvarházban volt ilyen nagy-nagynéni, hozomány nélküli unokanővér, enyhén fogyatékos drót-pápaszemes sógornő vagy nagybácsi, de hogy két hajadon nő külön házban lakjon? Talán valahol városon, Piotrkówban vagy Radomskóban, de Kamieńskben azért mégse, hacsak a

lakótársnők nem voltak öregek és rokonságuk nem volt egyértelműbb. Ekkor nevezték el őket Teanénikéknek, és ez a közös név minden érdekelt félnek megfelelt, a kimondatlan gyanú megnevezetlen maradt, annál is inkább, merthogy az ilyesmire nem volt megnevezés Kamiéńskben. A Teanénikék új ragadványnevükkel megalégedettnek látszottak, saját házukkal pedig határozottan elégedettek voltak, a Napoleon-ház ablakaira új függönyöket és redőnyöket aggattak fel, a falakat kimeszelték, a kertet kigyomlálták, és mindezt a saját két kezükkel csinálták meg. Meleg napokon a kispadra ültek, és borsót pucoltak vagy almát hámoztak; némelyeket kissé felbosszantott ez a látvány, mert nem elég, hogy duplán vannak és hajadonok, de még azt sem tudni, urak-e vagy parasztok, mert ha jobban megnézed, lehet fehér, lehet fekete, egyszer előkelően kiöltözve, máskor meg akármilyen himmihummiban, kendőben pucolják a borsót. A Teanénikék időnként egyszerűen csak tétlenül üldögéltek, az utat nézték, mintha várának valamire, egymás mellett, egyformán a sűrűsödő homályban, mozdulatlanul. És ki is várták.

A Napoleon-házban jött a világra Grażynka, vagyis tulajdonképpen a márciusi virradat hozta őt világra, amikor a szürke világosság első hulláma elérte Kamiéńsk házait Kleszczów felől. Legalább hárman hozták világra, nem számítva ismeretlen anyját, aki kihordta, és nehezen érthető, miért pont Kamiéńsk volt ebben az esetben ez a világ, hiszen a szomszédos falvak közül csak a Kamiéński-heggyel tűnt ki, ezzel a furcsa magaslattal, amely Közép-Lengyelország lapos tájain olyan, mint egy göröngy a kivasalt abrosz alatt. Ez a mikroszkopikus, könnyen falunak is vélhető városka porkupacként terült el a sokkal fontosabb helyekre tartó utak kereszteződésénél; Kamiéńsken keresztül vezetett az út Katowicéből Gdańskba és Varsóból Bécsbe, ez aztán Kamiéńskből nézve annyira távolinak tűnt fel, mintha nem is létezne, pedig az itteni zenetanárnő, Aurelia Borowicka

bécsi keringőkkel kínozza tanítványait, egy-két-hár. A Grażynkát elsőként világra hozó személy arcát nem látta senki; az álmatlanságban szenvedő fényképész, Ludek Borowic és Marianna Gwózdź, aki a Gyáros szolgálójából ekkor lépett elő Wenancjusz Pielasa plébános gazdasszonyává, megfigyeltek ugyan egy idegen alakot Kamieńskben, de ellenkező véleményük volt az illető neméről, koráról és öltözékéről. Ludek biztos volt benne, hogy nő, magas, vörös hajú, a folyónak tartó úton szaladt, mintha kergetnék, a gazdasszony pedig kötötte magát ahhoz, hogy szart se látott, nézzék csak, fényképész, vaksi, mint a vakondok, hisz férfi volt, kicsi, de mokány, csontos, cigánykalap volt rajta, és nem futott, hanem mintha róka módjára ólalkodott volna, és az ilyen rókaólalkodás cigánykalapban természetes jele a tisztátalan lelkiismeretnek. A csontos kalapos férfi, esetleg magas, vörös hajú nő lelkiismeretének állapota titok maradt, mert Ludek Borowic, a kamieński fényképész nem ismerte be, hogy igazából egy középtermetű nőt látott, méghozzá teljesen közelről, ugyanis a nő egészen az ajtajáig elment, hogy aztán a küszöbön hagyja a rongycsomókba burkolt csecsemőt. Ha Ludek felesége, a szép Hawa nyitotta volna ki az ajtót, a kislány valószínűleg a Prosta utca hetes szám alatt maradt volna, az ötös mellett, ahol Mateusz Suliga cukrászdája volt, és a kilences mellett, ahol Tadeusz Kruk vezette fodrászsüzletét. A fényképész azonban nem akart gyereket, és bizonynyal gyengeelméjűnek tartották volna Kamieńskben, ha ezt bevallotta volna, azt közölte tehát mindenkivel, hogy ami a szaporodás kérdését illeti, a feleségével valami nincs rendben. Gyáva kibúvóhoz folyamodott, bár nem volt gyáva, és amikor felsóhajtott Hawa, a felesége nevének említésekor, könny futotta el a szemét. A városkában azt beszéltek, hogy nagyon kell szeretnie az asszonyt, ha nem vált el annak ellenére, hogy meddő. Ludeknek semmi kifogása nem volt a gyerekek ellen általában véve, el volt bűvölve azoktól a mi-

niatúr emberkéktől, akiket keresztelő, bármicvó vagy elsőáldozás alkalmából lefényképezett, és az, hogy nem akart saját gyereket, egy szörnyű titokkal függött össze, amellyel együtt kellett élnie, és amellyel együtt fog meghalni, anélkül, hogy bárkinek egy árva szót szólna róla.

A szegény Ludek Borowic, akinek Grażynkát a küszöbére tették, a hirtelen halál előrejelzésének képességével bírt, nem a lefényképezett arcokon, hanem a képeken látta meg ezt. Annak az embernek a képe, aki nemsokára hirtelen hal meg, mégpedig nem betegségben, a Ludek által készített fotón elmosódott, mintha reszketne, az arca pedig rosszul kivehető, homályos volt. Apja, akitől ugyanebben a műteremben tanulta a fényképezést, kiabált vele, hogy a keze lapátolásra való, nem pedig olyan kifinomult művészetre, mint egy képmás elkészítése. Én csak azt kérdem, dörgött rá a fiára, így néz ki Marek Słowik? Én csak azt kérdem, Marek Słowiknak sápadt az arca, és olyan a szeme, mint egy hulláé? Ez valami szellem, nem Słowik! Az öreg Borowic még azelőtt meghalt, mielőtt az előhívott felvétel és a modellt érő szerencsétlen baleset közötti összefüggés nyilvánvalóvá lett volna. Ludek apja épp a postára ment, belső zsebében a grodnói unokatestvérének szóló levéllel, amikor a kamieński templom melletti padon meglátta a halált; ott ült, és malomkerék nagyságú napraforgót szemelgetett. Nem volt kétsége róla, hogy ő az, így hát csak rámutatott a levélre, hogy szeretné még feladni, ha lehetséges, amaz pedig hanyagul vállat vont, csak tessék, adja fel, ő várhat, annyira nem sürgős. Meghalt Ludek apja, mielőtt még valóra válthatta volna azt a vágyát, hogy elutazzék Grodnóba, ahol több unokafivére és unokanővére élt, ráadásul az egyik rokonát Ludeknek hívták, mint őt magát és a fiát, és szintén fényképész volt, micsoda véletlen. És kíváncsi vagyok, sóhajtott fel Ludek, a Ludek apja, hogy az a grodnói Ludek épp olyan-e, mint én, vagy másféle?, de nem elégíthette ki a kíváncsiságát, mert a halál kiköpte az utolsó

napraforgóhéjat, amely olyan csíkos volt, mint a krumplibogár, odament hozzá, és a hóna alá kapta.

Az első haláleset, amelyet az akkor tizenkét éves Ludek Borowic megjósolt, Marek Słowik kleszczówi állattenyésztőt érte, apja felügyelete alatt fényképezte le őt abból az alkalomból, hogy sikert aratott az az évi marhakiállításon. Marek Słowik tejelő tehene kapta az első díjat, és a fényképen olyan is volt, amilyennek lennie kellett, éles körvonalú, csillogó, az embernek kedve támadt megérinteni, a mellette büszke merev pózban álló tulajdonosa viszont úgy nézett ki, mintha fehérítőben áztatták volna. Kapott egyet Ludek a fejére, és kis híján el is sírta magát, apja pedig szitkozódott, miközben a fotót retusálta, hogy csak egy ekkora maffa, mint az ő fia, képes elfuserálni a fénykép felét, mert ha még az egészet, azt valahogy megértené az ember, itt meg a fele jól néz ki, a másik fele meg el van fuserálva. Egy hét múlva Marek Słowik a bécsi vonat kerekei alatt halt meg, amikor részegen ment át a síneken, miközben a tehene megmaradt jó egészségben, és egy évvel később megint érmet nyert a kiállításon. Választhatott volna Ludek más szakmát, ahogy néha a józan esze sugalmazta, de a belső meggyőződése, ami erősebb a józan észnél, minduntalan azt hangoztatta, hogy a sors választ ki bennünket, és nincs miért erőlködni, hogy megértsük, miért van így, nem pedig úgy, vegyük például az ő népét, melyet Isten választott ki, aki néha nem tudja pontosan, mit miért csinált, de akkor már túl késő, hogy mindent visszavonjon. Istenem, sóhajtott fel tehát Ludek, és minden előhívott fényképnél úgy zakatolt a szíve, mint az a vonat, amelyik elütötte Marek Słowik kleszczówi tejelőtehén-tenyésztőt, mert ha a halál megjelent a negatívon, már nem volt visszaút. A halál Ludek Borowic fényképein lehetett fiatal, alig pelyhedző, és akkor három-négy év kellett még hozzá, hogy kifejlődjön, vagy lehetett felnőtt, készen álló, csillo-

gó, mint a húsvéti mazureket* beborító máz Mateusz Suliga cukrászdájában, ekkor viszont egy hónapon belül dologhoz látott. Władysława Przetak, akit a Wojciech Przetakkal rendezett esküvője okán fényképezett le, olyan szerencsétlenül esett le a létráról, hogy többet nem is kelt fel, Ludwik Poznańskit, az állatorvost, akit fia születésének alkalmából fotózott le, homlokon rúgta a ló, a kis Ada Witz pedig beleesett a régi kútba, mert elcsábult annak messze látszó zöldes fényétől, és csak kétheti keresés után halászták ki onnan, de akkor is csak azért, mert éjszaka a kútkáva fehéren kezdett világítani, annyira ellepték a szentjánosbogárrajok. Ludek tökéletesen elsajátította a retusálás művészetét, és akiknek a halál megjelent a fényképükön, semmit sem sejtettek, hazavitték a görög oszlop mellett vagy tengeri háttérrel készült felvételt, Ludek pedig lassan beletörődött, hogy odavetett figyelmeztetései semmit sem érnek – a vízre aztán vigyázzon, Maciej –, de amúgy is hiábavalók, mert a halál megtalálja, akit megjelölt. A legrosszabb azonban még hátra volt, és ekkor Ludek, rögtön azután, amikor megesküdtött a szép Háwával, eldöntötte, hogy nem lesznek gyerekei.

* hagyományos lengyel sütemény